

Ami összeköti az eget és a földet

Német kezdeményezésre jött létre egy immár csak műveiben élő magyar művész honlapja

TURI GÁBOR

Egyedülálló vállalkozásként külföldi magánszemély állít emléket a magyar kultúra kimagasló személyiségének. A Szabados György világa című oldal az 2011-ben, 71 éves korában elhunyt Kossuth- és Liszt-díjas zongoraművész, zeneszerző örökségének ápolását és nemzetközi bemutatását és tűzte ki célul. Szerkesztője a Würzburg mellett élő Rudolf Kraus, akivel Szabadoshoz fűződő kapcsolatáról, a honlap létrehozásának körülményeiről és vállalt küldetéséről beszélgettünk.

Mindenekelőtt: mi a kapcsolata a zenével?

Csupán hallgatója vagyok, de 1979-1983 között a zenéből éltem egy olyan lemezbolt tulajdonosaként, amely jazz- és blueslemezeket árusított és terjesztett. 1982-1986 között koncerteket és fesztiválokat is szerveztem. Mondhatom, a zene a génjeimben van.

- *Hogyan és mikor ismerkedett meg Szabados világával?*

Az első találkozásom Magyarországgal 1981-ben történt. Levelezőlapon megrendelést kaptam négy jazzlemezre, de az elküldött csomag visszaérkezett, mert a magyar hatóságok nem adták meg rá a beviteli engedélyt. Terveztem egy burgenlandi jazzfesztivál felkeresését, ahonnan Budapestre utaztam, hogy utána nézzek, nem lehetne-e a lemezeket személyesen átadni a megrendelőnek. A lap pecsétjén egy XI. kerületi postahivatal állt, ahol nem beszéltek németül, de valaki megszólított: egy férfi állt ott rövidnadrágban, hosszú szakállal. Zomborác Tibor volt, és kiderült, hogy testvére, Zoltán rendelte meg a lemezeket. A

Tibor Zomborác

találkozás tartós, mély barátságához vezetett. Náluk hallottam először Szabados zenéjét. Megismertettek két jazzemberrel, Szigeti Péterrel és a győri Hartyánci Jenővel, akik egy olyan irányzatnak voltak a lelkes hívei, amelynek középpontjában Szabados állt.

- *A kezdet ezek szerint a véletlennek tulajdonítható.*

Igen, ez volt számomra a kapunyitás egy improvizáló zenefilozófus, egy Mester világára, aki a fiatal zenészgenerációhoz tartozó tanítványai élén a szabad zenéléssel jegyezte el magát. Ezekkel a maradandó emlékekkel, [Az Esküvő](#) című lemezzel és néhány, koncerteken felvett magnókazettával utaztam haza. Szeptemberben újra Magyarországra utaztam, Szigetivel elmentem a Debreceni Jazznapokra, ahol először találkoztam Szabadossal. Ez egész életemre és tudatomra kiható, mély változást előidéző hatást gyakorolt rám.

- *Szabados zenéje műfai kategóriák fölött áll, a jazz, a magyar népzene és a klasszikus zene sajátos, egyedi ötvözete. Önt mi érintette meg benne?*

Már Az esküvő nagyon erős belső visszhangot váltott ki bennem. Egyszerre volt ismerős és idegen, összehasonlítva azzal a szabad zenével, amit addig hallottam. Éreztem valamit, egy hagyományvonalat a számomra akkor még rejtelmes magyar zenei örökségből. Csak később, amikor autentikus magyar népzene hallgattam és Bartók zenéjét tanulmányoztam, tudatosult bennem, hogy mi is ez. Nagyon megragadott a magyar hagyományban és valami ősi, archaikus zenei világban való gyökerezettség és az ezen az alapon keletkezett egészen sajátos, szabadon rögtönzött zene. A '60-as, '70-es évek amerikai free jazz-zenéjében a szabadság kiteljesedésének erős fizikai vonatkozása volt, amely gesztusát és jogosultságát nagyobb részben a tiltakozás és a lázadás magatartásából nyerte. Szabados zenéjét a szeretet és a gyökerekhez való kapcsolódás hatotta át. Olyan forrásból, gyakran időtlen szférákból merített, amelyek a 20. századi racionális világunkkal nem hozhatók összhangba.

- *Ez a zene abban az időben még ismeretlen volt a keleti blokk országain kívül. Ön arra vállalkozott, hogy Németországban felléptesse őt. Miért?*

Felfoghatatlan volt, hogy Nyugaton senki nem hallott róla. Nemzetközi jazztalálkozót szerveztem Daxberger Situation címmel, amelynek őt állítottam a középpontjába. Miután Hartyándi Jenő 1982 márciusában Győrött megszervezte a chicagói Anthony Braxton szaxofonos és Szabados első találkozóját – amelyen jelen voltam –, kézenfekvőnek tűnt, hogy a szabad jazzmuzikálás két legjobb képviselője újra találkozzon. Daxberg szombati programja így festett: Szabados szóló, Albert Mangelsdorff-Lee Konitz duó, Anthony Braxton szóló. Utána következett kettejük improvizációja.

1983: Daxberger Situationen '83 – Szabados szóló

1983: Daxberger Situationen '83 – Braxton & Szabados duó

Közös muzsikálásukról és Szabados szólókoncertjéről a legnagyobb elismeréssel írtak a helyi sajtóban és a szaklapokban. Előadását soha nem hallott szenzációként értékelték, őt magyar varázslónak nevezték, aki elbűvölte a közönséget. Sőt, az egyik [kritikus](#) az új Bartók Bélát vélte látni benne, aki előtt még Chick Coreának is le kellene borulnia. Az estét újabb szólókoncert követte az aschaffenburgi városi színházban,

telt ház előtt, szintén euforikus fogadtatással. Ezzel a térségben és azon túl is leraktuk Szabados ismertségének és beágyazottságának alapkövét. További fellépések következtek, más országokban is. Az 1980-as évek kimagaslóak voltak Szabados nemzetközi fogadtatásában, zenéjét egyre több írás méltatta szaklapokban is. Különösen Bert Noglik kritikus publikált róla elmélyült tanulmányokat és szervezett neki rádióműsorokat, koncertmeghívásokat.

- *A nagy visszhangot kiváltó első daxbergi fesztivált néhány év múlva újabb követte, szintén az ön szervezésében.*

A második daxbergi találkozót 1986-ban azzal a szándékkal terveztem, hogy az egész magyar kulturális és zenei vonulatot átfogja. E koncepció jegyében fogant a program: a Szabados-Dresch duó, a Dresch Quartet, a Bartók hegedű-zongora darabjait valamint Szentkirályi András szerzeményét megszólaltató Franz Weilenhammer-Attila Kubinyi duó, továbbá az erdélyi magyar népzenet játszó Nomád csoport. A kritika a fesztivál legerőteljesebb és legexpresszívabb zenéjének a Szabados-Dresch duó játékát találta, ami számos további meghívást eredményezett.

1986: Daxberger Situationen '86 – Szabados & Dresch duó

Újra és újra talákoztam vele Európa különböző városaiban adott koncertjein és Magyarországon is. Viszonyunk szívélyes és baráti volt, amit az istenről és a világról folytatott mély beszélgetéseink alapoztak meg. A '90-es években elfoglaltságaim

miatt csak lemezei révén kísérhettem figyelemmel tevékenységét. Kapcsolatunk 2002-ben Stuttgartban, a Magyar Intézetben újult meg. Ez a koncert életem egyik legnagyobb élménye: forró, nyári este, nyitott ablak, kis szakmai közönség és egy nagy hatású előadás, amelynek végén transzállapotból ébredtem fel. 2007-ben újabb örömet szerzett nekem azzal a magánkoncerttel, amelyet ötvenedik születésnapom alkalmából Český Krumlovban, húsvét vasárnapján adott.

Szabados szólo - Český Krumlov 08.04.2007

- Az élményeken és a barátságon túl mi vezette a honlap elindításához? Komoly terhet és felelősséget vett a vállára a hagyaték megőrzésében és közzé tételében.

A húsvéti koncert után Zomborác Tibor váratlanul meghalt Budapesten. Három nappal előtte születésnap ajándékként még egy csomag CD-t adott át nekem magánfelvételekből, amelyeket a barátaival Szabados koncertjein hosszú éveken át

készítettek. Jelentős mértékben ez adta az alapját annak, amivel a honlapot elindítottam. Miután Szabados hosszú betegségét követően 2011-ben eltávozott közülünk, világossá vált, hogy szükség van egy archívumra, ahol a szétszórtan fellelhető hangfelvételeket, írásokat, videókat stb. összegyűjtjük, és az életmű jelentőségéhez méltó formában hozzáférhetővé tesszük. Úgy döntöttem, kezembe veszem a dolgot. Özvegye, Judit asszony a támogatásáról

biztosított. Nem voltam járatos honlap működtetésében, egy barátom segített ebben. 2014 karácsonyán kezdtük el a munkálatokat, és 2015 húsvétján hírlevélben jelentettem be az indulást. Spontán támogatást kaptam hozzá azoktól a fontos személyektől, akik a német és az angolszász világ sajtójában behatóan foglalkoztak a zenéjével.

- *Szabadosnak sok barátja, tisztelője volt, közülük többen közreműködnek a honlap készítésében. Hogyan talált rájuk, és milyen módon veszik ki részüket a munkából?*

Magyarországon létrejött egy baráti kör az örökség ápolására olyan személyekkel, mint

from left to right:
Bognár Bulcsú, Bognár Ferenc, Molnár Csaba, Kraus Rudolf, Ráduly Mihály, Szabados Judit, Tharan Marianne

Bognár Ferenc Szombathelyről, Molnár Csaba és Ráduly Mihály Budapestről, Polai György Kaposvárról, Szabados Judit Nagymarosról. Nem ismertem őket, a kapcsolatot Judit teremtette meg. Eldöntöttük, hogy együtt dolgozunk. Támogatás érkezett Bicskei Zoltántól is Szerbiából, akit régi,

bizalmas barátság fűzött Szabadoshoz. Később a nagymarosi Tharan Marianne jelentkezett, hogy tolmácként, fordítóként felvállalja a közvetítést, ami felbecsülhetetlen segítség. Vannak fordítóink Németországban és Kanadában is. Az oeuvre feldolgozásának jelentős eredményei, amelyeket ez a baráti kör elért, hozzáférhetőek a honlapon. Nagyon figyelemre méltóak azok a már német és angol fordításban is elérhető szövegek és filmek, amelyek először teszik lehetővé, hogy az érdeklődők ezeket Magyarországon kívül is megismerhessék. Már négyezer rendszeres látogatónk van.

- *Szabados muzsikusként, gondolkodóként, költőként szerteágazó életművet hagyott hátra. Mit és hogyan sikerül ebből bemutatni?*

Már csaknem 1500 önálló tételünk van. A [zenetár](#) mintegy 130 hangzó anyagot tartalmaz – minden hivatalos, valamint a koncerteken évtizedek során készített magánfelvételt, amelyeket Bognár Ferenc dolgozott fel és állított össze gyűjtők és egykori zenésztársak segítségével. Egy másik menüpont alatt az összes fellelhető, részben rekonstruált, német és angol felirattal ellátott [videofelvétel](#) tekinthető meg. A publikált és hagyatékban őrzött szövegek két csoportban találhatók, úgymint Szabados írásai, illetve a vele készített interjúk és a róla szóló, folyamatosan megjelenő cikkek, interjúk, így [Ráduly Mihály folyamatosan bővülő sorozata](#).

- *Ön egy másik ország szülöttjeként egyfajta missziós szerepet vállalt a magyar kultúra értékeinek megismertetésében. Mi a jutalma érte?*

Csodálatos és érdekes emberekkel találkoztam Magyarországon. Egy lenyűgöző kultúrával, amelyben keleti és nyugati vonások keverednek, amely mélyen gyökerezik a Kárpát-medencében, de energiáit azon túl egy mitikus-archaikus népi hagyományból is meríti. Ez Európa más országaiból, beleértve saját hazámat is, teljesen eltűnt. Valószínűleg ezért adhatott Magyarország a világnak olyan kiemelkedő művészt, mint Szabados, akinek jelentősége és nagysága még felfedezésre vár. Művészetében téren és időn kívüli eleven erőről, az örökkévalóság megtapasztalásáról van szó. Ahogy fogalmazta: „Az élő zene az, ami összeköti az Eget és a Földet; embert Istennel, az embert az emberrel. Mert rokon a teremtéssel, Isten ráérő idejével.”

Fordította: Dr. Balkányi Magdolna, 2017 január